

SÖKANDE

Stockholms läns landsting, Förvaltning för utbyggd tunnelbana, 232100-0016
Box 22550
104 22 Stockholm

Ombud: Advokat Felicia Ullerstam och biträdande jurist Erik Forsström
Mannheimer Swartling Advokatbyrå AB
Box 1711
111 87 Stockholm

SAKEN

Omprövning enligt 24 kap. 8 § miljöbalken av villkor för tillstånd till bortledning av grundvatten för anläggande och drift av tunnelbana från Akalla till Barkarby station

AnläggningsID i miljöboken: 58821
Koordinater (SWEREF99): N 6589825, E 665483 (Akalla station)
N 6589701, E 663300 (Barkarbystadens station)
N 6588680, E 662289 (Barkarby station)

DOMSLUT

1. Mark- och miljödomstolen ändrar villkor om kontrollprogram för grundvatten (villkor 3) i deldom den 24 november 2017 i mål 7039-15 på så sätt att villkoret ska ha följande lydelse.

Kontrollprogram för grundvatten

3.1. SLL ska fortlöpande kontrollera grundvattennivåer i de övre och undre magasinen. Kontrollerna ska utföras i representativa och lämpliga kontrollpunkter som är knutna till varje objekt som identifierats som känsligt för grundvattenpåverkan. Uppmätta grundvattennivåer i respektive kontrollpunkter ska relateras till normala bakgrundsvariationer.

3.2. SLL ska i samråd med Trafikverket i de delar som berör verkets anläggningar samt tillsynsmyndigheten ta fram ett kontrollprogram för verksamheten, vilket ska ges in till tillsynsmyndigheten senast tre (3) månader innan den tillståndsgivna bortledningen av grundvatten påbörjas. Kontrollprogrammet ska avse hela influensområdet för grundvatten.

3.3. SLL ska i kontrollprogrammet redovisa åtgärdsnivåer för alla objekt som identifierats som känsliga för grundvattenpåverkan. Den lägsta åtgärdsnivån

per objekt ska avse en nivå till vilken grundvattenavsänkning kan ske utan risk för skada. Kontrollprogrammet ska hållas tillgängligt även för berörda anläggnings- och fastighetsägare.

3.4. Kontrollprogrammet ska hållas aktuellt och får i samråd med tillsynsmyndigheten och Trafikverket i de delar som berör verkets anläggningar justeras allteftersom verksamheten fortskrider.

3.5. Om det uppstår oenighet mellan å ena sidan SLL och å andra sidan Trafikverket respektive tillsynsmyndigheten i frågor som rör anläggningar eller fastigheter som identifierats som känsliga för grundvattenpåverkan får frågan hänskjutas till mark- och miljödomstolen för avgörande.

3.6. Kontrollprogrammet ska, i de delar det avser verksamhet inom det område där influensområdena för SLLs vattenverksamhet respektive Trafikverkets vattenverksamhet i projektet Förbifart Stockholm överlappar varandra, godkännas av tillsynsmyndigheten.

3.7. Kontrollerna inom ramen för kontrollprogrammet ska ske minst t.o.m. utgången av tiden för oförutsedd skada.

2. Mark- och miljödomstolen fastställer avgift enligt förordningen (1998:940) om avgifter för prövning och tillsyn enligt miljöbalken slutligt till ettusenfemhundra (1 500) kronor.

3. Denna dom får tas i anspråk utan hinder av att den inte har vunnit laga kraft.

4. SLL ska betala ersättning för rättegångskostnader till

- Länsstyrelsen i Stockholms län med fyratusenåttahundra (4 800) kronor, allt avseende arbete, och
- Mikaela Hansel Holmgrens huvudmän med tretusen (3 000) kronor, allt avseende ombudsarvode.

På beloppen ska ränta enligt 6 § räntelagen betalas från denna dag tills betalning sker.

1. INLEDNING

Genom deldom den 24 november 2017 i mål M 7039-15 har mark- och miljödomstolen gett Stockholms läns landsting, Förvaltning för utbyggd tunnelbana (SLL) tillstånd enligt miljöbalken till bortledning av grundvatten med anledning av anläggande och drift av tunnelbana från Akalla till Barkarby station m.m. Tillståndet har vunnit laga kraft.

Frågan om slutliga villkor avseende inläckande grundvatten har skjutits upp under en prövotid. Under prövotiden och till dess annat bestäms gäller en provisorisk föreskrift (P1). För tillståndet gäller också ett slutligt villkor om kontrollprogram för grundvatten (villkor 3).

SLL har nu ansökt om ändring av den provisoriska föreskriften, som handläggs i mål nr M 7039-15 och ändring av villkor 3, som handläggs i detta mål.

2. YRKANDEN

SLL har yrkat

- att mark- och miljödomstolen ska, på det sätt som redovisas nedan under avsnitt 3.2, ändra villkor 3 i det tillstånd som meddelats genom domstolens deldom den 24 november 2017 i mål M 7039-15, samt
- att domstolens avgörande ska gälla omedelbart utan hinder av att det inte har vunnit laga kraft (verkställighetsförordnande).

3. ANSÖKAN

3.1 SLLs gällande tillstånd m.m.

Tillståndet till grundvattenbortledning har förenats med ett antal villkor, bl.a. den provisoriska föreskriften P1 och villkor 3 om kontrollprogram för grundvatten.

Villkor 3 har följande lydelse:

Kontrollprogram för grundvatten

3. SLL ska i samråd med Trafikverket och tillsynsmyndigheten ta fram ett kontrollprogram för verksamheten, vilket ska ges in till tillsynsmyndigheten senast tre (3) månader innan den tillståndsgivna bortledningen av grundvatten påbörjas. Kontrollprogrammet ska avse hela influensområdet för grundvatten (se figur 1a, avsnitt 3.2.1 i denna dom).

SLL ska i kontrollprogrammet redovisa åtgärdsnivåer för sättningskänslig mark och/eller grundvattenkänsliga byggnader eller andra grundvattenberoende anläggningar.

Kontrollprogrammet ska hållas aktuellt och får i samråd med tillsynsmyndigheten justeras allteftersom verksamheten fortskrider.

Kontrollprogrammet ska, i de delar det avser verksamhet inom det område där influensområdena för SLL vattenverksamhet respektive Trafikverkets vattenverksamhet i projektet Förbifart Stockholm överlappar varandra, godkännas av tillsynsmyndigheten.

Kontroll inom ramen för kontrollprogrammet ska ske minst t.o.m. utgången av tiden för oförutsedd skada.

Den provisoriska föreskriften P1 har följande lydelse.

Provisoriska föreskrifter

P1. SLL ska driva tunnelanläggningen och utföra tätningsåtgärder så att flödet** av det till tunnelanläggningen inläckande grundvattnet inte överstiger 520 liter per minut som rullande 4-månadersmedelvärde och riktvärde, dock får från längdsektion 18+600 fram till längdsektion 19+399 bortledning av grundvatten inte orsaka större avsänkning av grundvattennivå inom influensområdet än 0,3 meter i friktionsjord i förhållande till av tunnelbanan eller annan tillståndsgiven vattenverksamhet påverkad grundvattenbortledning.

**I flödena inräknas under byggtiden inte det grundvatten som kan komma att ledas bort från öppna schakt i jord.

Denna ansökan om ändring av villkor 3 och SLLs separata ansökan om ändring av den provisoriska föreskriften P1 har ett nära samband med varandra och skälen för de i respektive ansökan yrkade ändringarna är till stor del gemensamma. SLL ger av administrativa skäl in två separata ansökningar eftersom en ändring av P1 såsom provisorisk föreskrift, men inte villkor 3, måste ske inom ramen för det pågående målet M 7039-15.

3.2 Yrkad ändring av villkor 3

SLL yrkar att villkor 3 ska ges följande lydelse:

Kontrollprogram m.m. för grundvatten

3.1. SLL fortlöpande kontrollera grundvattennivåer inom influensområdet. Kontrollerna ska utföras i representativa och lämpliga kontrollpunkter som är knutna till varje objekt som identifierats som känsligt för grundvattenpåverkan. Uppmätta grundvattennivåer i respektive kontrollpunkter ska relateras till normala bakgrundsvariationer.

3.2. SLL ska i samråd med Trafikverket i de delar som berör verkets anläggningar samt tillsynsmyndigheten ta fram ett kontrollprogram för verksamheten, vilket ska ges in till tillsynsmyndigheten senast tre (3) månader innan den tillståndsgivna bortledningen av grundvatten påbörjas. Kontrollprogrammet ska avse hela influensområdet för grundvatten.

3.3 SLL ska i kontrollprogrammet redovisa åtgärdsnivåer för alla objekt som identifierats som känsliga för grundvattenpåverkan. En av åtgärdsnivåerna

per objekt ska avse en nivå till vilken grundvattenavsänkning kan ske utan risk för skada. Kontrollprogrammet ska hållas tillgängligt även för berörda anläggnings- och fastighetsägare.

3.4. Kontrollprogrammet ska hållas aktuellt och får i samråd med tillsynsmyndigheten och Trafikverket i de delar som berör verkets anläggningar justeras allteftersom verksamheten fortskrider.

3.5. Om det uppstår oenighet mellan å ena sidan SLL och å andra sidan Trafikverket respektive tillsynsmyndigheten i frågor som rör anläggningar eller fastigheter som identifierats som känsliga för grundvattenpåverkan får frågan hänskjutas till mark- och miljödomstolen för avgörande.

3.3 Yrkad ändring av den provisoriska föreskriften P1 (enligt separat ansökan som handläggs i M 7039-15)

SLL har i den separata ansökan om ändring av den provisoriska föreskriften P1 yrkat att P1 ska ges följande lydelse:

Provisoriska föreskrifter

Under prövotiden och till dess annat bestäms ska följande provisoriska föreskrifter gälla.

P1. SLL ska driva tunnelanläggningen och utföra tätningsåtgärder så att flödet** av det till tunnelanläggningen inläckande grundvattnet inte överstiger 520 liter per minut som rullande 4-månadersmedelvärde och riktvärde.

**I flödena inräknas under byggtiden inte det grundvatten som kan komma att ledas bort från öppna schakt i jord.

3.4 Skäl för ändring

3.4.1 Bakgrund

För att kunna anlägga och driva tunnelbanan från Akalla till Barkarby station behöver det grundvatten som läcker in i utsprängda utrymmen ledas bort. Bortledningen av grundvatten riskerar att medföra avsänkta grundvattennivåer i området utmed tunnelsträckningen. För att undvika att sådan avsänkning orsakar skada på byggnader m.m. i området kommer tätning av tunnelanläggningen att ske. Därtill kan det bli aktuellt för SLL att hålla grundvattennivåerna uppe genom infiltration. Såväl grundvattenbortledning som infiltration utgör tillståndspliktig vattenverksamhet och omfattas av SLLs tillstånd.

SLL har inom ramen för projekteringen av utbyggnaden av tunnelbanan utrett de hydrogeologiska förutsättningarna för projektet. Därefter har tunnelanläggningen delats in i tre delsträckor. Utgångspunkt för uppdelningen har varit att anpassa sektioneringen till föreliggande grundvattenmagasin m.m. och för att underlätta för kontroll och att vid behov vidta åtgärder. Det kan noteras att SLL avser att inom ramen för kontrollprogrammet genomföra kontroll på kortare sträckor än de sektioner som SLL har föreslagit.

Delsträcka 1 av tunnelsträckningen ansluter till befintlig tunnelbanestation Akalla, dyker nedåt för att passera under Trafikverkets Förbifart Stockholm och fortsätter fram till Hägerstalund (16+100).

Delsträcka 2 av tunnelbanesträckningen ansluter vid Hägerstalund (16+100) och fortsätter fram till en plats väster om Barkarbystadens station (18+200).

Delsträcka 3 ansluter vid avslutet för delsträcka 2 (18+200) och fortsätter fram till Barkarby station (19+399).

Inom influensområdet för delsträckorna, framförallt avseende delsträckorna 1 och 3, finns ett stort antal grundvattennivåkänsliga byggnader och grundvattenberoende anläggningar såsom bergvärmeanläggningar, ledningar och ledningstunnlar.

SLL har inom ramen för miljöprövningen avseende tillståndet genomfört undersökningar och tester, i syfte att visa att det är möjligt att genom infiltration upprätthålla grundvattennivåerna inom det område som påverkas av grundvattenbortledningen (influensområdet).

Genomförda infiltrationstester gavs in till mark- och miljödomstolen i samband med tillståndsprövningen. Domstolen bedömde att utredningen visade att det inom influensområdet för delsträcka 1 är möjligt att genom infiltration upprätthålla godtagbara nivåer i berörda grundvattenmagasin. Samma bedömning gjorde domstolen även för delsträcka 2 och för en del av delsträcka 3.

Mark- och miljödomstolen fann dock att SLL inte i tillräcklig utsträckning hade visat att det även avseende resterande del av delsträcka 3 är möjligt att genom infiltration upprätthålla godtagbara grundvattennivåer i grundvattenmagasinen. Mot bakgrund av förekomst av känsliga anläggningar i området, framförallt Mälarbanan och E18, som är känsliga för sänkta grundvattennivåer, ansåg domstolen att en föreskrift som begränsade avsänkningen till en viss nivå inom det området behövdes.

Mark- och miljödomstolen kompletterade därför SLLs förslag till provisorisk föreskrift avseende inläckande grundvatten med en gräns för hur mycket grundvattennivån får sänkas för den del av delsträcka 3 där tillfredsställande infiltrationstester inte presenterats. I den provisoriska föreskrift som domstolen beslutade (P1) ingår avseende en del av delsträcka 3 från längdsektion 18+600 fram till längdsektion 19+399 (i fortsättningen begränsningsområdet) en begränsning av hur mycket grundvattennivån får sänkas. Domstolen beslutade också ett villkor avseende kontrollprogram för grundvatten (villkor 3).

SLL har herefter genom deldom den 25 maj 2018 i mål M 598-17 meddelats tillstånd enligt miljöbalken till bortledande av grundvatten med anledning av anläggande och drift av tunnelbana från Odenplan till Arenastaden m.m. Även i detta mål gav SLL in infiltrationstester och mark- och miljödomstolen bedömde

att den utredning som SLL presenterat med tillräcklig styrka talade för att det är möjligt att tillämpa infiltration som skyddsåtgärd. I deldomen föreskrevs en provisorisk föreskrift avseende inläckande grundvatten och ett slutligt villkor avseende kontrollprogram för grundvatten.

Villkorsregleringen för tunnelbanesträckan Odenplan-Arenastaden skiljer sig från vad som gäller för sträckan Akalla-Barkarby station genom att den provisoriska föreskriften inte anger någon fast nivå för avsänkning samtidigt som villkoret avseende kontrollprogram för grundvatten är mer detaljerat.

Den av SLL nu yrkade ändringen av villkor 3 i tillståndet syftar, tillsammans med den ansökan om ändring av den provisoriska föreskriften P1 som SLL har gett in i mål M 7039-15, till att få till stånd en reglering som motsvarar vad som har föreskrivits i tillståndet för sträckan Odenplan-Arenastaden. SLL anser att en sådan reglering sammantaget är mer ändamålsenlig även för sträckan Akalla-Barkarby station.

3.4.2 Rättsliga utgångspunkter och grunder

Enligt 24 kap. 8 § miljöbalken får tillståndsmyndigheten efter ansökan av tillståndshavaren besluta att ändra villkoren i en tillståndsdom. Ändring av villkor i mildrande riktning får dock ske endast om det är uppenbart att villkoret inte längre behövs eller är strängare än nödvändigt eller om ändringen påkallas av omständigheter som inte förutsågs när tillståndet gavs.

SLLs ansökan om ändring av villkor 3, om kontrollprogram för grundvatten, innebär i sig en ändring i skärpande riktning. Några särskilda krav för ändring i den delen ställs då inte upp i 24 kap. 8 § miljöbalken.

Provisoriska föreskrifter, till skillnad från slutliga villkor, ska enkelt kunna ändras under en löpande prövotid (se t.ex. Mark- och miljööverdomstolens uttalanden i MÖD 2006:39).

Provisoriska föreskrifter kan därför ändras på ett friare sätt än vad som gäller för slutliga villkor och kan när det finns skäl för det ändras i mildrande riktning under löpande prövotid utan att förutsättningarna i 24 kap. 8 § miljöbalken behöver vara uppfyllda, vilket SLL utvecklar närmare i den separata ansökan om ändring av den provisoriska föreskriften P1.

Om domstolen väljer att se till helheten i de yrkade ändringarna avseende villkor 3 och den provisoriska föreskriften P1, anser SLL att resultatet av ändringarna sammantaget inte innebär en mildring jämfört med nuvarande villkorsreglering. Om domstolen ändå skulle finna att yrkade ändringar innebär en mildring, gör SLL gällande att nuvarande villkorsreglering är uppenbart strängare än nödvändigt och att ändringen påkallas av omständigheter som inte förutsågs när tillståndet gavs, se vidare nedan under avsnitt 3.4.3.

De yrkade ändringarna medför inte några negativa miljökonsekvenser, se vidare nedan under avsnitt 3.4.4.

3.4.3 Nya infiltrationstester

Mot bakgrund av de infiltrationstester m.m. som SLL gav in vid tillståndsprövningen ansåg mark- och miljödomstolen det utrett att det inom influensområdet för delsträcka 1, delsträcka 2 och en mindre anslutande del av delsträcka 3 är möjligt att genom infiltration upprätthålla godtagbara nivåer i berörda grundvattenmagasin. Mark- och miljödomstolen utgick dock vid tillståndsprövningen från att det genom infiltration inte var möjligt att upprätthålla godtagbara grundvattennivåer i begränsningsområdet. Nedan följer ett utdrag ur domskälen (Mark- och miljödomstolens deldom den 24 november 2017 i mål M 7039-15, sid. 91-92; SLLs kursiveringar).

Utredningen ger vid handen att det inom influensområdet för delsträcka 1 är möjligt att genom infiltration upprätthålla godtagbara nivåer i berörda grundvattenmagasin (se bl.a. infiltrationstest vid Akalla, mark- och miljödomstolens aktbil. 146). Samma bedömning kan göras för delsträcka 2 och för en mindre anslutande del av delsträcka 3. SLLs modell (en provisorisk föreskrift som reglerar inläckage av grundvatten i förening med ett villkor om skyddsinfiltration) bedöms alltså tillräcklig för att säkerställa att den ansökta verksamheten (bortledning av inläckande grundvatten) kan ske utan önskade negativa konsekvenser för omgivningen.

För resterande del av delsträcka 3 är SLLs modell dock inte tillräcklig. För den här delen av tunnelsträckningen måste istället modellen kompletteras med ett avsänkingsvillkor, som där blir styrande för SLLs tillstånd till bortledning av grundvatten. Skälen för det är följande. [...]

SLL har genomfört två infiltrationsförsök inom området. Resultatet av försöken är blandat. Den ena brunnen (belägen strax norr om E18, ungefär i höjd med längdmätning 18+800) gav ett i och för sig tillfredställande resultat, men notabelt är att nivåförändringar i observationsrör närmast E18 var lägre jämfört med observationsrör längre bort från E18 (se mark- och miljödomstolens aktbil. 216). Infiltrationsförsök i den andra brunnen (belägen mellan E18 och Mälarbanan, ungefär vid längdmätning 18+900) visade att det i och för sig var möjligt att föra ned stora volymer vatten i underliggande jordlager, men responsen i omgivande observationsrör var praktiskt taget obefintlig (se mark- och miljödomstolens aktbil. 215). *Infiltrationsförsöken ger alltså inte stöd för att det är möjligt att upprätthålla nivåer i grundvattenmagasinen där tunnelbanan korsar Mälarbanan och E18. Inte heller utredningen i övrigt har gjort det sannolikt att den föreslagna skyddsåtgärden – infiltration – är möjligt att genomföra i den utsträckning som behövs för att skadliga sättningar inte ska uppkomma.*

SLL har nu genomfört kompletterande infiltrationstester vilka visar att skyddsinfiltration kommer att vara en verksam skyddsåtgärd i begränsningsområdet. Mot bakgrund av den nya utredning som föreligger anser SLL att det finns skäl att ändra villkorsregleringen i enlighet med SLLs yrkande. Rapporter från de utförda infiltrationstesterna har bifogats denna ansökan.

Testerna har utförts vid planerad uppgång invid Mälarbanan och vid den planerade arbetstunneln C4 i Veddesta. Båda testerna visar att infiltration fungerar väl för att motverka grundvattennivåsänkningar. Testerna utfördes under en kort tid, men effekten från infiltrationen spreds ändå relativt långt. För testet vid uppgången invid Mälarbanan (18RT034B) spårades en påverkan minst 85 meter från infiltrationsbrunnen.

Infiltrationen hade då pågått i fyra dygn med ett flöde på ca 46 l/min. För testet vid arbetstunneln (18RT002B) uppmättes påverkan på ett avstånd om ca 50 meter från infiltrationsbrunnen. Infiltrationen hade då pågått i nio dygn, men beroende på praktiska problem med inställning av flödesreglering varierade flödet mellan 0-44 l/min. Ytterligare ett test utfördes vid arbetstunneln (18RT006G) med ett genomsnittligt flöde på 4,2 l/min. Trots det begränsade flödet kunde påverkan uppmätas 30 meter från brunnen.

Sammantaget har SLL låtit utföra fem infiltrationstest inom delsträcka 3 och av dessa har fyra fungerat väl för att höja grundvattennivåerna. SLL bedömer att infiltration kommer att fungera väl som skyddsåtgärd inom hela delsträckan. Tidigare erfarenheter från andra liknande projekt i Stockholm (Citybanan, Södra länken, Norra länken och ledningstunnlar) visar att infiltration fungerar väl som skyddsåtgärd i Stockholms geologi och SLL känner inte till något fall där det inte fungerar.

Av de tester SLL låtit utföra är det endast vid infiltration i brunnen 17RT128 som grundvattennivåerna inte höjts i någon högre grad under testet, trots att infiltrationsflödet var relativt högt. Med största sannolikhet beror detta på att brunnen har kontakt med en ledningsgrav, som gör att vattnet inte kommer ner i grundvattenmagasinet. Nya brunnar kommer därför att etableras i detta område.

3.4.4 Anpassade åtgärdsnivåer motverkar risk för skada

Ändringen av villkor 3 innebär att villkoret anger mer i detalj vad som ska gälla avseende utformningen av kontrollprogram för grundvatten och genomförandet av kontroller. Som ovan nämnts motsvarar den nu yrkade villkorsregleringen för tunnelbanesträckan Akalla-Barkarby station vad som föreskrivits i tillståndet för sträckan Odenplan-Arenastaden.

Villkorsregleringen avseende Odenplan-Arenastaden syftar liksom villkorsregleringen avseende Akalla-Barkarby station till att begränsa eller utesluta risk för skada orsakad av SLLs vattenverksamhet. Tillståndet avseende Odenplan-Arenastaden har emellertid förenats med ett mer detaljerat villkor avseende kontrollprogram för grundvatten som anger åtgärdsnivåer för objekt som identifierats som känsliga för grundvattenavsänkningar. För Odenplan-Arenastaden beslutades samtidigt om en provisorisk föreskrift motsvarande vad SLL nu yrkar för Akalla-Barkarby station, dvs. utan någon fast gräns till vilken avsänkning får ske.

SLL bedömer mot bakgrund av genomförda kompletterande utredningar (se avsnitt 3.4.3) att villkorsregleringen som följer av yrkade ändringar är tillräcklig för att

säkerställa att negativ påverkan inte ska ske till följd av grundvattenbortledningen även för delsträckan Akalla-Barkarby station. Genom att villkoret för kontrollprogram för grundvatten skärps kommer detta att redovisa åtgärdsnivåer för alla objekt som identifierats som känsliga för grundvattenpåverkan, varav en av åtgärdsnivåerna per objekt ska avse en nivå till vilken grundvattenavsänkning kan ske utan risk för skada. Kontroll av grundvattennivåer inom influensområdet kommer att ske löpande och ska utföras i representativa och lämpliga kontrollpunkter som är knutna till varje identifierat riskobjekt.

Ändringen av den provisoriska föreskriften P1 innebär förvisso att grundvattenavsänkning överstigande 0,3 meter i friktionsjord kan tillåtas, men enbart om detta inte riskerar att leda till någon skada, exempelvis där det inte finns något känsligt objekt som kan påverkas av en större avsänkning. Om åtgärdsnivåerna i kontrollprogrammet underskrids gäller enligt villkor 4 att infiltration omgående ska påbörjas. Det mer utförliga villkoret för kontrollprogram för grundvatten enligt SLLs yrkande säkerställer, i kombination med genomförda infiltrationstester, att grundvattenbortledningen inte kommer att leda till skada på motstående intressen. Eftersom varje objekt knyts till en mätpunkt är villkorsregleringen dessutom enklare för tillsynsmyndigheten att kontrollera och följa upp.

SLLs föreslagna ändringar av villkor 3, avseende kontrollprogram för grundvatten, innebär att villkoret ändras i skärpande riktning genom att det anges mer detaljerat hur kontrollprogrammet ska utformas. Ändringarna innebär även en tydligare precisering av hur kontrollerna ska utföras. Dessutom har SLL, i likhet med vad som gäller för Odenplan-Arenastaden lagt till en möjlighet för Trafikverket eller tillsynsmyndigheten att vid oenighet med SLL i frågor som gäller kontrollprogrammet hänskjuta frågan till mark- och miljödomstolen för avgörande. Genom att denna möjlighet har lagts till bedömer SLL att den delen av det villkoret som anger att kontrollprogrammet ska godkännas av tillsynsmyndigheten, i de delar som avser område där SLLs influensområde överlappar influensområdet för Trafikverkets projekt Förbifart Stockholm, inte längre behövs. För det fall att domstolen gör bedömningen att godkännande av tillsynsmyndigheten ändå är nödvändigt kan SLL i andra hand acceptera ett tillägg med samma lydelse som nuvarande fjärde stycke i villkor 3.

I motsvarande villkor avseende kontrollprogram för grundvatten avseende sträckan Odenplan-Arenastaden anges inledningsvis att kontroll ska ske i övre och undre magasin. Enligt det nu aktuella kontrollprogrammet för sträckan Akalla-Barkarby station kommer kontroller endast att ske i undre magasin eftersom det inte finns några känsliga objekt som är beroende av grundvattennivåerna i övre magasin. Preciseringen om undre och övre magasin har därför inte tagits med i den ändring av villkor 3 som nu yrkas.

3.4.5 Samråd med Trafikverket och länsstyrelsen; upprättat kontrollprogram
Sedan tillståndet meddelades har SLL tagit fram ett kontrollprogram för grundvatten. SLL har genomfört samråd avseende kontrollprogrammet med Trafikverket och länsstyrelsen. Trafikverket har lämnat skriftliga kommentarer på kontrollprogrammet, som SLL har besvarat och tagit hänsyn till. Därefter har en ny

version av kontrollprogrammet arbetats fram. Den nya versionen har översänts till Trafikverket och länsstyrelsen för eventuella ytterligare synpunkter. Kontrollprogrammet bedöms kunna godkännas av länsstyrelsen under november 2018.

SLL bifogar till denna ansökan den senaste versionen av kontrollprogrammet och dess bilagor som rör delsträcka 3. I kontrollprogrammet redovisas känsliga objekt och vilka kontroller som kommer att utföras. Vidare redovisas åtgärdsnivå 1 och 2 för specifika mätpunkter som är kopplade till de känsliga objekten. För delsträcka 3 redovisas även en så kallad villkorsnivå, som syftar till att kontrollera att den nuvarande provisoriska föreskriften ska kunna följas upp på ett praktiskt sätt. Såväl Trafikverket och länsstyrelsen som SLL är dock osäkra på hur villkorsnivån ska tillämpas.

3.4.6 Tillämpning av 24 kap. 8 § miljöbalken

För det fall mark- och miljödomstolen anser att de yrkade ändringarna i villkorsregleringen, enligt denna ansökan avseende villkor 3 tillsammans med separat ansökan avseende den provisoriska föreskriften P1, sammantaget innebär en mildring, gör SLL gällande att det föreligger sådana skäl för ändring som föreskrivs i 24 kap. 8 § miljöbalken.

Som ovan redogjorts för visar ny utredning att infiltration kommer att fungera väl som skyddsåtgärd inom begränsningsområdet. Det föreligger alltså nya omständigheter som inte förutsågs när tillståndet gavs. Även avseende tunnelbanesträckan Odenplan-Arenastaden förekommer inom influensområdet flera samhällsviktiga anläggningar som kan vara särskilt känsliga för sättningar till följd av grundvattenavsänkning, exempelvis järnvägarna Mäljarbanan, Ostkustbanan, Arlandabanan, Citybanan samt vägarna E4 och E20.

Inför prövningen i Odenplan-Arenastaden hade SLL dock visat att infiltration var en möjlig och lämplig skyddsåtgärd. Mark- och miljödomstolen bedömde därför att den modell för villkorsreglering som SLL nu yrkar ska gälla även för Akalla-Barkarby station kunde föreskrivas. SLL har nu utfört kompletterande infiltrations tester för delsträcka 3 inom sträckan Akalla-Barkarby station, och bedömer att infiltration kommer att fungera väl som skyddsåtgärd även på den delsträckan och inom begränsningsområdet.

Därtill menar SLL, som beskrivits i ansökan om ändring av P1, att nuvarande reglering, med ett generellt avsänkningsvillkor i P1, är uppenbart strängare än vad som behövs med hänsyn till miljön och människors hälsa.

3.4.7 Sammanfattning; skäl för verkställighetsförordnande

Sammantaget finns det skäl att ändra villkor 3 i enlighet med SLLs yrkanden och att ändra den provisoriska föreskriften P1 i enlighet med SLLs separata ansökan om detta. Ansökningarna har stöd i praxis genom att en motsvarande villkorsreglering föreskrivits avseende tunnelbanesträckan Odenplan-Arenastaden.

SLL har yrkat att mark- och miljödomstolens avgörande av denna ansökan ska gälla utan hinder av att det inte har vunnit laga kraft samt även hemställt om att ansökan ska handläggas skyndsamt. Upphandling av entreprenörer för både arbetstunneln i Veddesta och uppgången invid Mälarbanan pågår och grundvattenbortledning bedöms behöva påbörjas under februari 2019. SLL bedömer också att denna ansökan bör handläggas gemensamt med SLLs separata ansökan om ändring av den provisoriska föreskriften P1.

4. INKOMNA YTTRANDEN

4.1 Länsstyrelsen i Stockholms län

Länsstyrelsen anser att villkor 3 i deldomen meddelat den 24 november 2017 i mål M 7039-15 kan ändras enligt SLLs yrkande. Ändringarna av villkor 3 innebär en tydligare precisering av hur och var grundvattennivåkontrollerna ska utföras och att åtgärdsnivåer för känsliga objekt för grundvattenpåverkan kommer att användas. Länsstyrelsen bedömer att ändringarna medför att länsstyrelsens tillsyn av arbetena därmed blir enklare att följa upp.

Länsstyrelsen noterar i sammanhanget att SLL genomfört kompletterande infiltrationstester som visar att skyddsinfiltration kommer att vara en fungerande skyddsåtgärd för känsliga objekt inom begränsningsområdet.

Revidering av det nuvarande kontrollprogrammet kommer eventuellt att behövas.

4.2 Trafikverket

Efter deldomen som meddelades för sträckan Akalla-Barkarby (mål M 7039-15) har SLL till Trafikverket redovisat kompletterande infiltrationstester som gjorts inom den aktuella delsträcka 3, i närhet till verkets grundvattenkänsliga anläggningar Mälarbanan och E18. Trafikverket delar SLLs bedömning att resultatet av de kompletterande testerna visar att skyddsinfiltration som skyddsåtgärd fungerar i det aktuella området.

Trafikverket ställer sig positivt till SLLs yrkade ändring av villkor 3, med tillägget att villkor 3.1 justeras så att kontrollerna omfattar grundvattennivåerna i de övre och undre magasinen. Verket ser, liksom SLL, en fördel med att villkorsformuleringen avseende kontrollprogram blir mer detaljerad och även överensstämmer mellan de respektive tunnelbaneprojekten. Trafikverket noterar att SLL vid den nyligen avslutade huvudförhandlingen för sträckan Kungsträdgården-Nacka/Söderort har föreslagit motsvarande villkorsformulering för villkor 3 avseende kontrollprogram.

Trafikverket tillstyrker således SLLs yrkande, med tillägget att formuleringarna i villkor 3.1 lämpligen justeras så att det blir samma lydelse som i deldomen för sträckan Odenplan-Arenastaden (mål M 598-17).

4.3 Stockholms kommun

Kommunen har inte något att tillföra målet under förutsättning att kontrollprogrammet tillämpas t.o.m. utgången av tiden för oförutsedd skada.

4.4 Miljö- och hälsoskyddsnämnden i Stockholms kommun

Nämnden har inte något att erinra mot yrkade ändringar.

4.5 Advokat Mikaela Hansel Holmgrens huvudmän

Hon har företrätt BRO Industrifastighets AB, Veddesta bro AB, BRO Veddesta bro AB, BRO Veddesta 2:68 AB samt Veddesta 2:23 HB, samtliga dotterbolag inom Castellum-koncernen och gemensamt benämnda Castellum, och har anfört följande.

De fastighetsägande bolagen är lagfarna ägare respektive tomträttsinnehavare till fastigheterna Veddesta 1:9, 2:19, 2:49, 2:58, 2:60, 2:66, 2:68 och 2:77.

Som SLL konstaterar innebär ändringen av den provisoriska föreskriften P1 att grundvattensänkning överstigande 0,3 meter i friktionsjord kan tillåtas under förutsättning att detta inte riskerar att leda till någon skada, exempelvis där det inte finns något känsligt objekt som kan påverkas av en större avsänkning. SLL och Castellum har i ansökningsmålet avseende utbyggnaden av tunnelbanesträckan Akalla – Barkarby (M 7039-15) haft olika uppfattning om huruvida Castellums fastigheter är känsliga för en sänkning av grundvattennivån. Castellum noterar att kontrollprogrammet (dess bilaga 2) verkar inkludera observationspunkter för energibrunnar på fastigheterna Veddesta 2:19 och 2:49 samt att fastigheten Veddesta 1:9 har åsatts åtgärdsnivåer inom ramen för kontrollprogrammet. Castellum välkomnar detta. Dock riskerar Castellums övriga fastigheter, i och med den föreslagna ändringen av den provisoriska föreskriften, att behöva tåla en större grundvattensänkning än 0,3 m. SLLs föreslagna ändring av villkor 3 ska dock säkerställa att skada till följd av grundvattenbortledning inte sker. Förslaget kan dock tolkas så att en av nivåerna innebär att skada kan ske till följd av grundvattensänkning. Castellum anser därför att villkor 3, punkten 3.3, bör förtydligas på sätt som SLL föreslagit i det pågående målet om utbyggnaden av tunnelbanans blå linje Kungsträdgården - söderort/Nacka, mål M 1431-17 (justeringen är kursiverad):

3.3. SLL ska i kontrollprogrammet redovisa åtgärdsnivåer för alla objekt som identifierats som känsliga för grundvattenpåverkan. *Den lägsta åtgärdsnivån* per objekt ska avse en nivå till vilken grundvattensänkning kan ske utan risk för skada. Kontrollprogrammet ska hållas tillgängligt även för berörda anläggnings- och fastighetsägare.

4.6 Myndigheten för samhällsskydd och beredskap, SMHI, Havs- och vattenmyndigheten har avstått från att yttra sig.

Övriga myndigheter och sakägare har inte hörts av.

5. BEMÖTANDE

Länsstyrelsen

SLL noterar att länsstyrelsen är positiv till föreslagen villkorsändring och ändring av provisorisk föreskrift. SLL kommer att ta kontakt med länsstyrelsen för att diskutera behovet av revidering av det nuvarande kontrollprogrammet.

Castellum

Castellum har föreslagit att villkorsförslag 3.3 ändras i enlighet med vad SLL godtagit i mål M 1431-17 avseende utbyggnaden av tunnelbanan till Nacka. SLL godtar den föreslagna ändringen och justerar sitt yrkande i mål M 7285-18 så att ”En av åtgärdsnivåerna per objekt” i villkorsförslag 3.3 ersätts med ”Den lägsta åtgärdsnivån per objekt”.

Trafikverket

SLL noterar att Trafikverket delar SLLs bedömning av att de nya redovisade infiltrationstesterna visar att infiltration fungerar i det aktuella området och att Trafikverket är positivt till föreslagen villkorsändring och ändring av provisorisk föreskrift. Trafikverket har föreslagit att villkorsförslag 3.1 ska revideras på samma sätt som SLL godtagit i mål M 1431-17 avseende utbyggnaden av tunnelbanan till Nacka. Förändringen avser tillägg att grundvattennivån i både övre och undre grundvattenmagasin ska kontrolleras. Emellertid kommer kontroller endast att ske i undre magasin eftersom det inte finns några känsliga objekt som är beroende av grundvattennivåer i övre magasin (se ovan avsnitt 3.4.4). Den ändring som Trafikverket föreslår får därför ingen effekt varför SLL inte ändrar sitt yrkande på den punkten.

Mark- och miljödomstolens förslag

Att kontrollprogrammet (i de delar det överlappar med kontrollprogrammet för projekt Förbifarten) ska godkännas av tillsynsmyndigheten, tillför ingen nytta eftersom frågan ändå måste hänskjutas till domstolen vid oenighet. För det fall att domstolen gör bedömningen att godkännande av tillsynsmyndigheten ändå är nödvändigt kan SLL i andra hand acceptera ett tillägg med samma lydelse som nuvarande fjärde stycke i villkor 3.

Hur länge kontrollerna ska pågå bör avgöras i samråd med tillsynsmyndigheten och inte föreskrivas i villkoret. För det fall att domstolen gör bedömningen att kontrollernas utsträckning i tiden ändå bör framgå av villkoret kan SLL i andra hand acceptera ett tillägg med samma lydelse som nuvarande femte stycke i villkor 3.

Konsoliderade yrkanden

SLL yrkar, med anledning av justeringen ovan, att villkor 3 i det tillstånd som meddelats genom domstolens deldom den 24 november 2017 i mål M 7039-15 ska ges följande lydelse.

Kontrollprogram m.m. för grundvatten

3.1. SLL ska fortlöpande kontrollera grundvattennivåer inom influensområdet. Kontrollerna ska utföras i representativa och lämpliga

kontrollpunkter som är knutna till varje objekt som identifierats som känsligt för grundvattenpåverkan. Uppmätta grundvattennivåer i respektive kontrollpunkter ska relateras till normala bakgrundsvariationer.

3.2. SLL ska i samråd med Trafikverket i de delar som berör verkets anläggningar samt tillsynsmyndigheten ta fram ett kontrollprogram för verksamheten, vilket ska ges in till tillsynsmyndigheten senast tre (3) månader innan den tillståndsgivna bortledningen av grundvatten påbörjas. Kontrollprogrammet ska avse hela influensområdet för grundvatten.

3.3. SLL ska i kontrollprogrammet redovisa åtgärdsnivåer för alla objekt som identifierats som känsliga för grundvattenpåverkan. Den lägsta åtgärdsnivån per objekt ska avse en nivå till vilken grundvattenavsänkning kan ske utan risk för skada. Kontrollprogrammet ska hållas tillgängligt även för berörda anläggnings- och fastighetsägare.

3.4. Kontrollprogrammet ska hållas aktuellt och får i samråd med tillsynsmyndigheten och Trafikverket i de delar som berör verkets anläggningar justeras allteftersom verksamheten fortskrider.

3.5. Om det uppstår oenighet mellan å ena sidan SLL och å andra sidan Trafikverket respektive tillsynsmyndigheten i frågor som rör anläggningar eller fastigheter som identifierats som känsliga för grundvattenpåverkan får frågan hänskjutas till mark- och miljödomstolen för avgörande.

Rättegångskostnader

SLL har inget att erinra mot storleken på begärda ersättningar, och anser att de bör fördelas jämnt mellan målen.

6. DOMSKÄL

Inledning

Målet har med stöd av 22 kap. 16 § andra stycket miljöbalken avgjorts utan huvudförhandling.

Omprövning av villkor 3

I 24 kap. 8 § miljöbalken anges att en mark- och miljödomstol, på ansökan av tillståndshavaren, får ändra eller upphäva bestämmelser och villkor i ett tillstånd (som inte avser storleken av beslutade ersättningar), dock att villkor får upphävas eller mildras endast om det är uppenbart att villkoret inte längre behövs eller är strängare än nödvändigt eller om ändringen påkallas av omständigheter som inte förutsågs när tillståndet gavs.

SLL har genomfört kompletterande infiltrationsförsök som, till skillnad från vad som var fallet när tillståndet gavs (genom deldom den 24 november 2017), ger vid handen att det även för berörd delsträcka av tunnelanläggningen (från längdsektion 18+600 till längdsektion 19+399) är möjligt att genom infiltration upprätthålla godtagbara nivåer i berörda grundvattenmagasin. Infiltration kan därför vara en

verksam skyddsåtgärd, som kan anpassas till behovet i det enskilda fallet. Ett generellt utformat avsnänkingsvillkor är därför strängare än nödvändigt. Det anförda innebär sammantaget att villkor 3 bör ändras enligt SLLs yrkande, dock att det nya villkoret ska justeras något i enlighet med förslagen från Trafikverket och Stockholms kommun samt att kravet på att kontrollprogrammet i viss del ska godkännas av länsstyrelsen ska fortsätta att gälla.

Av de skäl som SLL redovisat är det motiverat att besluta att denna dom får tas i anspråk utan hinder av att den inte vunnit laga kraft.

Prövningsavgiften; rättegångskostnader

Den preliminärt beslutade prövningsavgiften om 1 500 kr ska fastställas slutligt.

Länsstyrelsen har yrkat ersättning för rättegångskostnader med 9 600 kr, avseende 10 timmars arbete i mål M 7285-18 och M 7039-15. Mikaela Hansel Holmgrens huvudmän har yrkat ersättning med 6 000 kr exklusive mervärdesskatt, allt avseende ombudsarbete i mål M 7285-18 och M 7039-15. Hennes huvudmän har inte yrkat ersättning för mervärdesskatt.

SLL har inte framställt någon erinran mot yrkade belopp, men har ansett att begärda ersättningarna bör fördelas jämt mellan mål M 7285-18 och M 7039-15.

Yrkade ersättningar är, enligt mark- och miljödomstolens mening, skäliga och ska dömas ut med hälften vardera i respektive mål.

HUR MAN ÖVERKLAGAR, se bilaga 1 (MMD-01)
Överklagande senast den 17 maj 2019.

Inge Karlström

Annika Billstein Andersson

I domstolens avgörande har deltagit rådmannen Inge Karlström, ordförande, och tekniska rådet Annika Billstein Andersson samt de särskilda ledamöterna Agneta Melin och Ronald Bergman.

Hur man överklagar

Dom i mark- och miljödomstol som första instans

MMD-01

Vill du att domen ska ändras i någon del kan du överklaga. Här får du veta hur det går till.

Överklaga skriftligt inom 3 veckor

Ditt överklagande ska ha kommit in till domstolen inom 3 veckor från domens datum. Sista datum för överklagande finns på sista sidan i domen.

Överklaga efter att motparten överklagat

Om ena parten har överklagat i rätt tid, har den andra parten också rätt att överklaga även om tiden har gått ut. Det kallas att anslutningsöverklaga.

En part kan anslutningsöverklaga inom en extra vecka från det att överklagandetiden har gått ut. Ett anslutningsöverklagande måste alltså komma in inom 4 veckor från domens datum.

Ett anslutningsöverklagande upphör att gälla om det första överklagandet dras tillbaka eller av något annat skäl inte går vidare.

Så här gör du

1. Skriv mark- och miljödomstolens namn och målnummer.
2. Förklara varför du tycker att domen ska ändras. Tala om vilken ändring du vill ha och varför du tycker att Mark- och miljööverdomstolen ska ta upp ditt överklagande (läs mer om prövningstillstånd längre ner).
3. Tala om vilka bevis du vill hänvisa till. Förklara vad du vill visa med varje bevis. Skicka med skriftliga bevis som inte redan finns i målet.
4. Lämna namn samt aktuella och fullständiga uppgifter om var domstolen kan nå dig: postadresser, e-postadresser och telefonnummer.
Om du har ett ombud, lämna också ombudets kontaktuppgifter.
5. Skriv under överklagandet själv eller låt ditt ombud göra det.
6. Skicka eller lämna in överklagandet till mark- och miljödomstolen. Du hittar adressen i domen.

Vad händer sedan?

Mark- och miljödomstolen kontrollerar att överklagandet kommit in i rätt tid. Har det kommit in för sent avvisar domstolen överklagandet. Det innebär att domen gäller.

Om överklagandet kommit in i tid, skickar mark- och miljödomstolen överklagandet och alla handlingar i målet vidare till Mark- och miljööverdomstolen.

Har du tidigare fått brev genom förenklad delgivning, kan även Mark- och miljööverdomstolen skicka brev på detta sätt.

Prövningstillstånd i Mark- och miljööverdomstolen

När överklagandet kommer in till Mark- och miljööverdomstolen tar domstolen först ställning till om målet ska tas upp till prövning.

Mark- och miljööverdomstolen ger prövningstillstånd i fyra olika fall.

- Domstolen bedömer att det finns anledning att tvivla på att mark- och miljödomstolen dömt rätt.
- Domstolen anser att det inte går att bedöma om mark- och miljödomstolen har dömt rätt utan att ta upp målet.
- Domstolen behöver ta upp målet för att ge andra domstolar vägledning i rättstillämpningen.
- Domstolen bedömer att det finns synnerliga skäl att ta upp målet av någon annan anledning.

Om du *inte* får prövningstillstånd gäller den överklagade domen. Därför är det viktigt att i överklagandet ta med allt du vill föra fram.

Vill du veta mer?

Ta kontakt med mark- och miljödomstolen om du har frågor. Adress och telefonnummer finns på första sidan i domen.

Mer information finns på www.domstol.se.